

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Expositio Juris Canonici, Per Regulas Naturali ordine digestas usuque
temperatas, ex Corpore Juris ac aliunde desumptas. Additio Prolegomenis,
Quoad Collectiones Juris inter se collatas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

EXPOSITIO JURIS CANONICI,

Per REGULAS NATURALI ordine digestas usuque temperatas, ex
CORPORE JURIS ac aliunde defumptas.

ADDITIO PROLEGOMENIS,

Quoad Collectiones Juris inter se collatas.

ISSIS Librario Prolegomenis, visum nobis est quod comparando *Collectionem GRATIANI* cum illis quæ eandem secutæ sunt, omissum fuerit, illam conferre cum Epitome Veteris Juris Canonici, ab ANTONIO AUGUSTINO exarati, quodque hæc comparatio non mi-

nus utilis sit propter finem quem sibi proposuit Author alias faciendo, & quæ consistit in hoc ut hæc viâ melius faciliusque cognoscantur, observando in quo conveniant & differant, quid boni, quid mali, quid solidi, quid non solidi in unâquaque inveniatur.

Ut igitur huic vitio suppleatur, statutum est hanc Epitomen examinare, eodem modo quo aliæ Collectiones fuerunt perpenſæ, quoad illam quæ spectat ad *Gratianum*, & paucis verbis annotare, quæ in his duobus Operibus communia sint, quæ diversa; & quare unum alteri anteponi mereatur.

Quamvis Author Epitomes suum Opus ediderit circa finem XVI. Sæculi, tamen illam terminavit Juri XII. primorum Sæculorum, in quo discessit ab exemplo pleborumque aliorum Collectorum, & præcipue ac particulatim à *Gratiano*, qui suas produxerunt Collectiones usque ad suum tempus; profecto creditur, non reformandas esse Collectiones Juris, factas à GREGORIO IX. suisque Successoribus, quia munitæ sunt autoritate publicâ, & quia non poterant nisi eadem autoritate emendari, illa verò quæ est *Gratiani*, nec non & aliæ pleræque quæ illam præcesserunt, cum essent Opera Privatorum licebat illi unam quæ potior foret exarare, hanc conjecturam tentamus dum accesserint probationes eorum quibus determinatus est, suum propositum ita terminare; nihil hæc de re expressum in Præfatione Editoris, in eâ refert solum aliquos Autoris locos ex quibus intelligitur eundem voluisse Pandectas facere Juris Canonici, ad imitationem illarum quæ spectant ad Jus Civile jussu JUSTINIANI Editorum quæ continent tantum Jus Vetus Civile: Tamen in alio situ erat quàm *Justinianus*; nam multæ jam erant Pandectæ Juris Canonici, cum tot essent quot magnæ Collectiones anteriores Collectioni GREGORII IX. & nullæ erant Pandectæ Juris Civilis ante hunc imperatorem, sed cum visæ

Tom. I.

fuerint ipsi vitiosæ illæ Collectiones, & aliæ alias imitantes, unam sibi faciendam censuerat, quæ vitio omni aliarum careret, in quâ minor esset defectus. Fortasse cum summam & diligentem curam posuerit in Operibus *Gratiani*, & multos errores in eis invenit, ut videtur per suos Dialogos *De Emendatione GRATIANI*, persuasum habuerat, non obstantibus omnibus his Correctionibus, & illis quæ poterant ab aliis adhuc fieri, utilius fore commodo publico si daretur alia Collectio, quæ subrogaretur alterius loco, quàm si illa quæ *Gratiani* est, perſiceretur, in quo rectè sensisset, sed malè sperasset, nam ista majori erat in pretio quàm ut derelinqueretur. Aliudè Paparum interest illam tueri, hæc enim est fundamentum multarum prærogativarum novarum quas acquisiverunt à Sæculo XII. VAN-ESPEN hujusce probationes subministrat, in suo Commentario in illam. Quidquid sit de propositis ANTONII AUGUSTINI in suâ Epitome, certo constat, illum præcipuam non habuisse *Gratiani* mentem, quæ est, ut conciliet Canones discordes, & quâ opus suum approbatum est, & illud supra Collectiones præcedentes extulit: Itaque quamvis opus ANTONII AUGUSTINI habeat Jus antiquum pro materiâ, ita pariter illud quod est *Gratiani*; istud alteri pravalet quoad modum illud tractandi, quod apparet adhuc per principia quæ in Capite inseruit comparando Jus Canonicum cum Jure Naturali, Jure Divino, Jure Civili, Consuetudine, & illis omnibus quæ ANTONIUS AUGUSTINUS omisit. Sanè iste Collectionem suam longius produxit quàm alter, extendens eandem usque ad Concilium IV. *Lateranense* habitum anno 1115. & *Gratianus* suam finit per Decreta Concilii II. *Lateranensis* anno 1139. quod quidem ponit differentiam 76. annorum quæ est parvi momenti, cum nempe unice consistat in eo quod paulò majorem det extensionem Juri Antiquo, quod nihilominus finit ad Decretum *Gratiani*.

Non idem est de illâ differentiâ quæ oritur ex eo quod, cum *Gratianus* in suâ Collectione, inseruerit magnum numerum Legum Sæcularium, ANTONIUS AUGUSTINUS suam terminaverit ad Leges Ecclesiasticas, quasi verò iste nullo opus haberent auxilio ad supplendum illis quæ non possunt facere quoad Temporale, quod solum pendet à Legibus Sæcularibus.

Hæc duo Opera conveniunt, in eo quod nulla sint

Hh

omil-

omissa ex falsis Operibus factis in gratiam Curiae Romanae, nempe 1. Epistola suppositicia Summis Pontificibus Quatuor Primorum Saeculorum missa, & aliis Saeculorum sequentium, inprimis Epistola VIGILII nec non & GREGORII IV. quae docent Episcopos suam à Papâ potestatem habere, qui potest aut ipsis eandem auferre, aut restringere, ut libuerit; 2. falsum Concilium Romanum SILVESTRI, nec non & *Sinuessanum* Concilium, quibus ANTONIUS AUGUSTINUS addidit, falsò attributas GREGORIO VII. 3. falsa *Constantini* donatio. Itaque in hoc subrogatio hujus Collectionis, illi quae ad *Gratianum* pertinet, non esset infructuosa, quemadmodum nec in illis quod in Epitome melius stabiliuntur illorum praetentiones quibusdam in Capitibus, cum super ista referat auctoritates meliores & solidiores.

Divisio Generalis materiae eadem est in utroque Opere, scilicet, quantum ad Personas, Res & Judicia; in quo Epitome praevalet solum Decreto, quod in eâ agatur de Judiciis antequam de Rebus mentio facta fuerit, in hoc verò loquatur Autor de Rebus antequam de Judiciis disserat, quod rectius est, cum illa Res sint praecipua quadam Judiciorum pars; illa quoque praestat in numero, in delectu, & correctione Canonum, qui in eâ adhibentur, quod oritur ex eo quod ANTONIUS AUGUSTINUS multò peritior erat, quàm *Gratianus*, & vivebat in Saeculo in quo majora erant ad Scientias adjuncta, quod etiam eos in fontibus hauserit, alter verò eas è Collectoribus praecedentibus deprompserit, praeterea ANTONIUS AUGUSTINUS disseruit de multò pluribus materiis particularibus quàm *Gratianus*, ex quo fit multò utilior Ordo, sive generalis, sive particularis; Est adhuc longè multò concinnior in Epitome quàm in Decreto, cum materiae & ejusdem generis, & ejusdem speciei communiter in ordinem redigantur. Qui legerit Tabulam cujusque Partis, de hoc facile convincetur: Materia in eâ tractatur ad viscera, cum accuratâ divisione, adhibetur ordo dignitatis in primâ quae spectat ad Statum Personarum, incipiendo à nobiliori & descendendo gradatim ad minus nobilem, in eâ distinguuntur duodecim genera conditionum, sive statuum, & circa unumquemque considerantur quae ei apta sint, ita ut nihil ferè quidquam aliud optandum sit quod de illa tractetur.

Si necesse sit loqui de iisdem rebus diversis in locis, propterea quod utrique convenient, de uno ad alterum locum remittitur Lector, addendo in ultimo, illa quae nova hæc de re inventa sunt, aut quae magis propria & convenientia quàm huic supra citato loco: idem praecavetur in unâquaque parte, non solum ratione materiarum quae in eadem parte tractantur, sed etiam ratione illarum, quae discutuntur in aliis quoties conjunctio cogit, ut de iisdem rebus mentio fiat.

Quemadmodum ea quae spectant ad secundam Partem particulatim referuntur ad Ecclesias, & alios locos destinatos cultui divino, Exordium habet ab Ecclesiis, deinde differitur, 1. de Monasteriis; 2. de Beneficiis quae sunt Saecularia aut Regularia; 3. de Bonis quae pertinent ad utraque; 4. de Reliquiis Sanctorum, de illorum Imaginibus, de Cruce, & aliis similibus quae in Ecclesiis servantur; 5. de Vestimentis, Ornamentis, Vasibus ad Actiones Sacras quae in iis aguntur, necessariis; 6. de iisdem Actionibus: Praedicatione, Orationibus, Officiis Divinis, Lectione; 7. de Festis quae in iisdem Ecclesiis celebrantur, & inprimis Paschate; 8. de Jejunii, Vigiliis, & Litanii, quibus ad Festa nos apparamus aut eadem celebramus; 9. de Sacramentis, quae in iisdem Ecclesiis fiunt aut administrantur. Unumquodque membrum hujus divisionis generalis secundae Partis suas habet subdivisiones convenientes, quod facile ostenderetur, si necessarium esset.

Ordo Tertiae Partis, quae spectat ad Judicia, non minus praclarus est; post aliqua Praelimitaria super

eadem illa generatim considerantur, & in iis mentio fit de qualitatibus Judicis, de variis Tribunalium speciebus, ascendendo à Minoribus ad Majora, inde transitur ad Judicia criminosa, & fuis verbis tractatur in eadem Parte de Accusatione, quae est illorum basis, & quemadmodum spoliatio suspendit judicium; agitur postea de Restitutione spoliatorum, deinde ad Probationes devenitur, & inde ad Sententiam & Appellationem; quae simul junguntur propter suam unionem. Deinde transeundo ad diversas Criminum species, quae sunt materia Judiciorum, ista reducuntur ad tria genera: Scilicet, 1. Crimina in Deum perpetrata; 2. Crimina contra Proximum; 3. Facinora contra seipsum admitta; finitur per Penas Ecclesiasticas, quibus ab Ecclesia puniri possunt haec scelera, quae quidem sunt Excommunicatio, Expulsio, Interdictum, Depositio Ordinis, Privatio Officii & Beneficii, Suspendio.

Quae dixi de pulchritudine Ordinis Epitomes ANTONII AUGUSTINI, mihi, videntur generaliter approbata; neminem vidi qui hæc contradicat, arguunt solum nonnulli nimiam multiplicitatem Titulorum, quae efficit ut memoria nequeat illos omnes retinere; sed hæc ratio parùm convenit, quasi verò necesse foret memoriter scire omnes Titulos magni Operis, & quasi Tabula non possit nec etiam debeat supplere defectum memoriae; ego vero facile crederem multos ab eodem Authore omisos, sive Generales, quemadmodum illi in quibus materia generatim consideratur; tales sunt illi quos debuisset facere super Electione, Visitatione, Sacramentis, Censuris spectatis generatim; sive Particulares, quales etiam illi in quibus mentio fit de aliquâ specie cujusdam generis; tales sunt illi quos potuisset & debuisset facere loquendo & disserendo de Contractibus, unus pro deposito, alter pro commodato, tertius pro pignoris obligatione: Tales sunt & illi quos debuisset facere loquendo de Probationibus, quorum alter fuisset de *Instrumentis*, alter fuisset de *Jurejurando*, tertius de *Praesumptionibus*; tales sunt etiam Tituli peculiari Materiis Civilibus, scilicet de Libelli oblatione, de plus Petitionibus, de mutuis Petitionibus, de Litis Contestatione, ut Lite non contestata; facile afferrentur alia exempla hujus defectus Titulorum necessariorum, sed non est hic locus, cum non agatur de Examinatione Operis in fundo, sed solum ut illud comparetur cum *Gratiani Decreto*, & ut ostendatur, quanam sint utriusque Operis commoda, & in quo utrumque sit æquale, itaque easdem ob rationes in hoc loco finio Comparationem susceptam illorum duorum Operum, cum non possint illam longius producere, quin intrem in fundum Materiarum quae in illis agitantur, quod nullo modo congruit fini, qui ad illam adduxit.

OBSERVATIONES in Opera FRANCISCI FLORENTIS, quae pertinent ad modum docendi & discendi Jus Canonicum, commen-
dantque explicationem illius per Regulas.

IN Recollectione Operum hujus periti & prudentis Authoris editorum in lucem curâ Domini DOUJAT, tria sunt quae pertinent singulariter ad modum docendi Jus Canonicum eique studendi, ex sunt in Capite hujus Collectionis. Primi Libri Titulus inscribitur de Origine, Arte, & Autoritate Juris Canonici: Secundus est sub nomine Praefationis de Methodo & Autoritate Collectionis *Gratiani*, & omnium aliarum factarum post *Gratianum* de Decretalibus; Tertius est apertura Scholæ Juris inscripta de Recto Modo ediscendi Jus Canonicum. Alia sunt sub nomine Tractatus, in quorum uno-quo-

quoque explicat fufius Materias Canonicas maximi momenti, & in hoc infinuat omne quod Jus Canonicum docet graviffimum de unaquaque; de his Tractatibus hic tantum mentio fit, ratione methodi in explicatione materiarum, qua est ferme eadem quam fequitur in Opere quod datur sub Titulo Corporis Juris in Regulis pofiti: Illa autem confiftit, ut redigatur quaelibet materia ad certa Capita, ad qua referuntur omne quod Jus de ea dicit, & ut ponantur in ordine aptiori ad intelligentiam eorum qua de ea dicit: Hae Capita funt communiter, Nomen, Definitio, Divisiones, Subdivisiones, Causae, Effectus, Proprietates, sub quorum unoquoque intelligitur etiam Definitio & Divisiones quantum pars quaeque postulat, unde refultat corpus eum omnibus his membris in suo loco fingulis pofitis. Cum nullum aliud confilium ceperimus loquendo de his Tractatibus, inutile efferet observare causam uniuscujusque, quin imò referre motivum; solum exemplum sufficere: Excipitur ex Tractatu de Electionibus quod maximi nostrae interest & longius latiusque patens est; cum autem dixerit Author nomine Electionis intelligi omnem quamcumque provisionem aut promotionem ad Beneficia magna, & parva, Saecularia & Regularia, refert duas Definitiones, unam brevem, alteram longam, qua continet fere omnem materiam; deinde transit ad formam, cujus distinguit tres, Scrutinia, Compromissa, & quasi Inspirationes, Textus afferens qui loquuntur de unaquaque, deinde venit ad Confirmationem cujus causas explicat, formam, effectus, & citat Textus qui ad ipsam pertinent, & finit per Consecrationem, quae spectat Electionem Episcoporum, praecipuam omnium Electionum, & promittit se locuturum de singularibus quae pertinent ad Ecclesiam Gallicanam, citans sub uno & altero argumento Textus qui de his loquuntur. Cum occurrunt quadam communia omnibus materiae Partibus, aut aliquibus ex illis inter se collatis non omittit illa observare; itaque cum locutus sit generatim de Electione, de Confirmatione, de Consecratione, annotat diversos Ecclesiarum usus in hoc esse servandos, & Textus affert qui hoc probant. Privatim tractans de unoquoque membro divisionum, incipit per nobilium & quod pluris interest, unde fit ut ita loquendo de Electione, orditur per Electionem Episcoporum, quae est praecipua, nec non & communior de qua mentio fiat in Jure, & in qua majores sint Textus; Generale semper praecedit Particulare, idem dat totius, antequam explanet quamque partem sigillatim.

Quamvis in Monitione ab ipso data in Capite IX. Tractatum typis excusorum ante mortem suam non probet Breviaria, Summas, Epitomes, Elementa Juris, quia nihil dant praeter idae superficiales Materialium, nec dant facilitatem decidendi quaestiones quae occurrunt, incipit nihilominus quemque Tractatum per simile Breviarium, cum persuasum habeat Lectorem preparari ad studium Tractatus, quia cum satisfecerit desiderio sciendi summam quibus studet, transit deinde libentius ad unamquamque partem, & non relinquit nisi postquam plenam illius notitiam acquisiverit; hujusmodi Breviaria sunt erga totum Tractatum, quod argumenta Capitulum sunt erga res quas continent, attentos nos efficiunt ad ea quae sunt gravissima, ex quo patet, ut docebimus, jungendum esse Breviarium Tractatui, unum perducit ad alterum: Breviarium, cognitionem generalem praebens, particularem & minutiolem notitiam dat appetere, quae comparatur per Tractatum; itaque hic satiat appetitum ab altero excitatum.

Quod pertinet ad tria Opera quae expressè loquuntur de Methodo docendi Jus & ei studendi, Tertium factum est solum ob hanc rationem, sed tam breve est & tam generale, ut parum sit utile respectu nostrae Methodi quae est finis illarum Obser-

Tom. I.

vationum, itaque sufficere dicitur, Authorem ibi loqui de Jure Novo, incipiendo à Collectione GREGORII IX. antequam loquatur de Veteri contento in Decreto Gratiani, & praecipue insistere, ut ostendat quae sit necessitas jungere studio hujus Collectionis lectionem Antiquarum Collectionum, ex quibus composita fuit, & Priscorum Canonistarum Lectionem, quorum Glossa excerpta est; quod confirmat Observationes factas super has Collectiones & super Glossam. Cum loquitur de Jure Antiquo, observat benemultos errores in Jus Novum irrepsisse, quia Compilatores Juris Novi, Commentatores, & Glossa ejusdem Juris, de Jure Antiquo nihil cognoverunt, quam quod de eo legerunt in Gratiano, quem reputaverunt quasi primum fontem Juris; illud etiam probat VAN-ESDEN benemultis exemplis, in suo parvo in Gratianum Commentario. Proferunt Decretales & alios Textus Juris Novi; ubi Pontifices errores Gratiani secuti sunt, in quo duplex est confirmatio hujus quod annotatum est in Comparatione Decreti Gratiani, cum Collectionibus Posterioribus contentis in Corpore Juris.

Primum & secundum Operum citatorum loquuntur adhuc de erroribus, & aliis mendis Gratiani, quorum graviora collecta sunt singularim in eadem comparatione.

In utroque reperiuntur eadem divisiones Juris ex sua materia excerptae, & ex forma; qua materia consistit partim in iis quae pertinent ad fidem & doctrinam, & partim in iis quae mores & disciplinam spectant; inter quas duas partes hoc est discrimen, quod prima sit immutabilis, secunda mutationi obnoxia, unde instituta quae hanc respiciunt dispensationi subjecta sunt, alia vero non.

Jus dividitur ratione formae in Jus scriptum, & Jus non scriptum; Jus scriptum continetur partim in Scripturis Sacris, partim in Canonibus; Scripturae dividuntur in Vetus & Novum Testamentum; Canones dividuntur ratione fontium suorum in Constitutiones Conciliorum, Decreta Paparum, dicta Patrum.

Jus non scriptum, aut Consuetudinarium, est utriusque generis: Unum nunquam scriptum fuit; alterum cum in origine sua non fuerit scriptum, factum est imposterum ut scriberetur; quamvis hoc Jus sit scriptum, vocatur semper Jus Consuetudinarium ratione quod incepit per Consuetudinem, & consequenter in sua origine non fuit autoratum nisi consensu Ecclesiae tacito; alterum vero factum est scripto, & proceffit ex expressa illius voluntate: Haec est Authoris reflectio, concinna est.

Utrumque potest dividi in Jus Generale, aut Commune, & in Jus Particulare; hac subdivisione respondetur facile difficultati exceptae ex eo quod S. AUGUSTINUS dividens Jus in Scripturam & Traditionem, dicit, hanc esse aut Universalem aut Particularem, nam in hoc facit subdivisionem, quae non minus convenit Juri scripto cui illam applicat, haec Responsio videtur simplicior, & consequenter aptior quam illa quam facit Author p. 7. & 8.

Annotatio quam facit, Canones non complecti nisi quod est Disciplina, & quod Fidem spectat aut Dogma est in Decretis aut Definitionibus aut Anathematismis, non est generaliter vera; nam Concilia Lateranense, Lugdunense, Viennense, Constantiense, Basileense, in hoc nullum posuerunt discrimen inter hoc quod statuerunt respectu Dogmatis, & quod praescripserunt de Disciplina, utrumque intellexerunt sub nomine Capituli aut Decretorum; & Concilium Tridentinum affectavit suas collocare Definitiones in Canonibus, & caetera quae pertinent sive ad Doctrinam sive ad Disciplinam posuit in Capitulis, cum hac sola differentia, quod communiter ordinaverit

Hh 2

quod

quod pertinet ad Disciplinam sub Titulo Reformationis.

Fallitur quoque in eo quod dicit pag. 33. BURCHARDUM, YVONEM Carnotensem, primos esse Collectores Canonum qui posuerint Sententias Patrum in numero Canonum: Nam EGBERTUS Archiepiscopus Eboracensis laudat Authores Antiquorum dicta Patrum Pœnitentialium, Regino post hunc & ante illos hoc fecerant. Aliunde LEO IV. in Cap. I. DISTINCT. XX. supponit illas jam habere hanc prærogativam, dicendo ad eas recurrendum esse in casibus non decisis à Conciliis aut à Papis.

Decipitur adhuc in eo quod dicit ibidem YVONEM Carnotensem esse primum Collectorem Latinorum qui inseruerit Leges Civiles in sua Collectione, nam REGINON hoc ante illum fecit, & multæ etiam reperiuntur in Capitularibus Regum Franciæ, quæ adscribit in numerum Collectionum Canonum.

Cura quam habet in utroque illorum Operum ut observet quod antiquæ Collectiones habent diversum & Commune inter se, & cum Novis, à me factam comparationem purgat, in quâ annotavi, sicut & ille originem, methodum; autoritatem & utilitatem cujusque; veteres sunt fontes recentium, ut de novis quis judicet agnoscendi sunt illi fontes, quibus vitiantur, aut quorum habent perfectiones.

Tractando de Antiquis Collectionibus longius immoratus est in historiâ quam in praxi: contrario modo egi; Aliquas prætermisit de quibus locutus sum, illæ sunt imprimis EGBERTI & REGINONIS; unum verbum protulit de Collectionibus quæ sunt BURCHARDI, & YVONIS Carnotensis, quarum omnia observavi quæ scitu necessaria sunt, ut utilitas ex illis percipiatur. Inter Collectiones Orientis multæ sunt quas non cognovit, de quibus sermonem habui quantum judicavi necessarium; tales sunt illæ quæ posteriores sunt Collectioni PHOII.

Fufius disseruit de Methodo Gratiani, & parum locutus est de suis erroribus; adverso modo me gessi, cum sic existimarem utilius esse, hos errores compertos habere quam investigare quidquid est bonum aut malum in hæc Methodo.

Cecidit in idem vitium, magnum sermonem habens de Antiquis Collectionibus Decretalium, ex quibus GREGORIUS IX. suam composuit, & parum ex illa disseruit & ex illis quæ illam secutæ sunt, quæ abrogaverunt partem Statutorum comprehensorum in his Antiquis Collectionibus, & Novas Ordinationes faciunt quæ adhuc vigent; præcipuè adhæsi Collectionibus usûs hodierni, adjeci Observationes in Glossam, Rubricas, Summaria, Septimum Decretalium, Concilium Tridentinum, Cardinalium Decisiones quæ ad illud pertinent, modum idem interpretandi, Decisiones Rotæ, & alia necessaria ut proficiamus de Collectione GREGORII, & tractavi etiam de illis quæ hanc secutæ sunt, & de harum Collectionum approbatione, & de earum quæ eas præcesserunt: Nihilominus sapienter aget, qui videbit in Florentio quod omittendum putavi; multum abest ut hoc sit inutile; eo prudentius adhuc se geret, qui evolvet suos in Gratianum Tractatus, & GREGORIUM IX. tam posthumos quam veteres, hæc enim lectio præparabit ad legendum Corpus Juris in Regulis constitutum, magnoque erit adjumento ut ex eo utilitas percipiatur.

Hæc duo Opera præcipuè differunt in eo quod ex unâ parte Dissertationem continet, quæ respicit Antiquas Collectiones tam Orientis, quam Occidentis, & in eâ discutiuntur multæ Historiæ puncta ratione Canonum quæ in eâ colliguntur, & Conciliorum quæ eos sanciverunt; Canones qui ibi particulariùs examinantur, sunt Concilii Antiocheni an. 341. Concilia sunt Sardicenses & Antiochenum. Concilia Generalia VI. & VIII. Inter Annotationes quas facit in

Collectionem DYONISII Exigu, nihil est dignius attentione quam quod exponit, cum DYONISIUS non inseruerit Canones Concilii Ephesini in sua Collectione, aliquas esse Editiones in quibus collocantur; probatio est in Canone I. DISTINCT. XX. in Editione Moguntinâ, & Parisiensi Codicis Ecclesiæ Romanæ quæ est eadem ac DYONISII Editio; positum fuisse Concilium Alexandrinum quod est singulare, loco Synodi Ephesina quæ est Generalis, & illud provenire ex eo quod utrumque Concilium habitum sit contra NESTORIUM, & CYRILLUM Alexandriæ eorum fuisse Præsides, cum hoc discrimine quod præfuerit primo suo nomine, & secundo nomine CÆLESTINI I. cujus erat Legatus. Idem est de eo quod observat, Dyonisium affirmare Concilium Sardicense, nec non & Concilia Africana Latine scripta fuisse, & de Latino in Græcum interpretata. Ex alterâ parte Præfatio includit quod pertinet ad Collectiones Occidentis, à Decreto Gratiani usque ad ultimas quæ junctæ cum illâ componunt Corpus Juris Canonici.

Quod si Florentius comprehendat primam Collectionem Dyonisi inter Occidentales, quamvis constet Canonibus Conciliorum Orientalium, idè factum est, quia versio edita est in gratiam Ecclesiæ Occidentalis; Concilia Sardicense & Africana quæ conjunxit illis, sunt Concilia Occidentalia, in quo idem est de hæc, sicut & de Collectione MARTINI Brachavensis, quæ communiter annumeratur inter Collectiones Occidentales, quamvis præcipuè contineat Canones Orientales, ad hoc satis fuit, quod scripta fuerit pro bono Ecclesiæ Occidentalis, & quod huic addiderit aliquos Canones Ecclesiæ ejusdem, & nonnullos etiam Conciliorum Africanorum.

Hæc Dissertatio & hæc Præfatio in materiâ conveniunt in eo quod in iis continentur eadem Juris Canonici divisiones, supra observatæ. Dissertatio Typis mandata fuit primâ vice an. 1632. & Præfatio viâ est cum novem Tractatibus in Decretalia, an. 1642.; in ea loquens de Quintâ Veterum Collectionum, scilicet HONORI III., nondum in lucem editam illam fuisse dicit; Typis excusa fuit tres post annos curâ CIRONI, Professoris in Jure, in Universitate Tolosana, cujus fuit Cancellarius, nec non & Canonicus Ecclesiæ Metropolitanæ ejusdem urbis.

OBSERVATIONES IN PRÆNOTIONES CANONICAS, Editionis 1697. potissimum contingentes Expositionem Juris per Regulas, ipsasque Prænotiones illustrantes.

Benemultis quæ in hoc Opere extant, adducimur ad loquendum hic de illo. Titulus Prænotionum Canoniarum annuntiat Prolegomena Juris Canonici, nam Prænotiones & Prolegomena sunt ejusdem ferè significationis, ac illarum idem finis, sed quod additur, ut id explanetur, ostendit Authoris propositum, quam nostrum, longius progredi, nempe hæc verba quibus Sacri Juris atque universi Studii Ecclesiastici principia & adminicula enucleantur. Idem est de Epistolâ Dedicatoriâ Præfationis & divisione fufius explicatâ per Tabulam, omnia concurrunt ut declaretur Autorem velle dare Prolegomena longè ampliora quam mea, quæ limitantur ad id quod scire oporteat, ut quis possit fructum percipere ex studio Juris Canonici privatim spectati, nam quæ exaravit Author inserviunt & conferunt ad omnes Scientias Ecclesiasticas, Scripturam, Jus Sacrum, Theologiam, Historiam, & continet adhuc adjumenta quibus perveniamus ad quamque illarum, quæ sunt cognitio Interpretum, verbi Dei, & Canonum, sed præcipuè Sanctorum Patrum ac Successorum, Chronologia, Geo-

Geographia, Critica. Huic differentia debent alia jungi. 1. In iis per me aditus est ad examen bene-multarum Quaestionum gravium, quarum decisio est necessaria si quis velit ad studium hujusce Juris parari. 2. In iis recolligo omnia principia generalia quibus resolvuntur pleraque difficultates Canonicae. 3. Cum in mente haberem praxim, praecipue immoratus sum in dandis notitiis quas exigit. 4. Author dicit solum dedisse operam in favorem Tyronum, & non illorum qui jam aliquibus praecipis imbuti sunt; ego vero conatus sum conferre ad utilitatem singulorum, non solum in Corpore Juris, sed etiam in Prolegomenis; propositum meum est ordinare Decisiones Juris juxta ordinem quem habiturae sunt ut facilius animo percipiantur & retineantur, & praetermittere quae mihi visa fuerunt aptiora ut retardarent, quam ut praemoverent & progressum in hoc studio. 5. Prolegomena Authoris sunt pro Jure, quale est; mea sunt pro Jure quale debet esse; sic omnes Tractatus ex quibus constant, eundem habent finem ac Opus praeparant ad Decisiones quae debent excerpti à Jure, & ad ordinem qui debet illis dari: In iis perpenduntur generalitates Juris, in eodem ordine quo examinabitur in Opere materia quae pertinet ad Jus privatum spectatum; unum ab altero separatum tantum fuit ut poneretur non interrupte quod cuique convenit, ut transiremus à generali ad particulare, & ut unum per alterum explanaretur, quod est necessarium in omnibus Scientiis; multum abest igitur ut Praenotiones Canonicae in quibus aliqua sumus observaturi, sint ex Prolegomenis Juris Canonici; accessurae Notae sequentes & multa alia, quas quisque poterit adhuc advertere, conferendo illas Observationes cum his Praenotionibus, contrarium offendunt modo certiori. Si quae sit similitudo in quibusdam Capitibus, ea est solum in materia, nam eas tractandi ratio maxime differt, Probationes quisque habet, in eo quod dico 1. de Conciliis five generatim, five singularim, 2. de Patribus, 3. de Collectionibus Graecis & Latinis, si illud comparatur cum eo quod Author dicit eadem de re: Haec sunt tamen praecipua similitudinis Capita. Observationes sequentes confirmabunt modò factas.

P R A E F A T I O.

Author cum demonstraverit necessitatem apparatus ad Artes, diversis comparationibus ex Agricultura collectis, Pictura, & Architectura, & cum statuerit hoc, principia ad omnes Scientias esse necessaria, illorum distinguit duplicem speciem: Una comprehendit Dogmata, Regulas, Axiomata cujusque, in ordine requisito constituta; altera sita est in cognitionibus quae debent praecedere, nempe notiones causarum illius artis. *Duo autem sunt (inquit) principiorum genera, alterum Dogmata & Regulas cujusque Disciplina, five Axiomata certum in ordinem redacta complectitur; alterum in praecognitis consistit, id est in notionibus causarum ipsius artis.* Deinde addit duplex hoc genus principiorum scientiae Canonum nondum à quoquam perfecte plenè tractatum fuisse. *Hoc posterius in Jure Pontificio nondum quisquam plenè & perfecte tractavit.* Haec duo principiorum genera faciunt materiam Operis mei. De secundo praecipue agit in Prolegomenis in quibus consideratur Jus generatim; & de primo in secunda Operis parte, in qua illud privatim examinatur.

Idem Author cum dixerit ibidem has ob rationes supra expositas, se ipsum voluisse accuratè enucleare fundamenta & principia generalia Juris Canonici, ut ii qui studere incipiunt valerent faciliùs intelligere fundum ejusdem Juris, & se non pro doctis scripsisse, adjicit, se omisisse quaestiones difficiles discutere, quarum disceptatio res est laboriosa, & non pertinet ad praecalam eruditionem, nec postulat magnam industriam. *Neque enim doctis scribere*

Tom. I.

nec difficili quaestionum arduarum tractatione, gloriam hic aucupari animus fuit, (qua tenuis admodum ex eo sperari posset, quod laboris magis sit, quam aut ex quaerita eruditionis aut eximia alicujus solertia) juniorum profectui consultum iui, & nondum gnaris, Sacrorum Canonum viam aperire aut levigare decrevi. Gloria quam sibi comparaverunt clarissimi Jurisconsulti applicatione ad decidendas magnas Juris Quaestiones manifestè probat Publicum non sentire idem ac Doujatius de illa occupatione; honori ducere debebat suppressere hanc parentesim, Cognitio elementorum Juris utilis est, sed multò utilius est nosse resolutionem Quaestionum arduarum: haec enim notitia acquiritur tantum ut perveniatur ad istam: itaque debet esse gloriosius illi, qui animum intendit, ad enodandas magnas difficultates Juris, quam si det solum principia Juris: prout quisque affectus est, ita de rebus judicat, undè saepius evenit, ut res minus aestimabiles anteponantur illis quae majoris sunt pretii.

D I V I S I O.

Opus dividitur in Quinque Libros, sua est cuique Praefatio quae hujus explicat materiam, & ipsam jungit cum praecedentibus. Primus impenditur in explicandis variis nominibus Juris Canonici, naturam, materiam, excellentiam, & utilitatem ipsius ad scientias quae sunt ipsi affines: nempe Jus Civile, Theologiam, Philosophiam Moralem, & suas cum eisdem differentias, Legem Divinam & Humanam, utriusque necessitatem, originem hujus Juris, aut fontes, cujus distinguntur quatuor: Scripturae, Concilia, Decreta Pontificum aut Episcoporum, & Opera Patrum & Autorum Ecclesiasticorum, qui Scripturam interpretati sunt consulto & cogitato, aut per transennam, aut scripserunt de iis quae ad Doctrinam aut Disciplinam spectant; undè praeterit ad examinandum omne quod pertinet ad Scripturam, de qua primò sermo habetur generatim, deinde particulatim. Agitur in Secundo de tribus aliis fontibus Juris Canonici, considerando quemque generatim, & privatim; & ea quae dicuntur de fontibus Juris Canonici hujus tantum materiam respiciunt. Mentio fit in Tertio de hujus formam, & perpenduntur omnes quotquot habuit à suo principio usque ad finem: consistit in modo quo Canones collecti sunt, qui varius fuit secundum tempora & loca. Cum perventum est ad Collectionem quae hodiè adhuc est in usu, explanantur in Quarto Libro omnes hujus partes, juxta eandem methodum considerandi quamque in generali, deinde in particulari; unaquaque parte sic enucleata venimus ad adminicula aut adjumenta quae ad intelligendum Jus, & ex hujus studio aliquem fructum percipiendum necessaria judicat, de his autem loquitur generaliter & particulariter, quae sunt Interpretes, Historia, Chronologia, Geographia, explicatio terminorum, modi agendi de Jure, explicatio usitatarum abbreviationum, & finis hujus licentiae, tandem Editio accuratior Corporis Juris.

Si, cum daretur idaeae generalis materiae cujusque libri & modi, eandem tractandi, diligenter animadversum est, unam quamque primo generatim in eo agitari, deinde privatim, idè hoc accidit, quod observata fuit in singulis Tractatibus qui component Corpus Juris in Regulis ordinati, quasi omnium aptissima, quamvis Author multis in locis exponat, se, ex quatuor fontibus Juris Canonici, quintam ejusdem constituere, nempe Constitutiones Principum, 1. in Praefatione Libri secundi. 2. In Cap. 68. in quo de eo loquitur dedita operam. Apparet per materiam primi & secundi Libri, illos esse tam utiles Theologis quam Canonistis, nam Theologia iisdem fontibus scaturit, ac Jus Canonicum, Scriptura, Concilia, Decreta Pontificum & Episcoporum, & Opera Patrum & aliorum Authorum Ecclesiasticorum, qui differunt

H h 3.

END

runt de Doctrinâ, de Morali, & de Disciplinâ.

Idem dici potest de Tertio Libro qui agit de Collectionibus Canonum Antiquis, anterioribus illis quæ componunt Corpus Juris Ecclesiæ Occidentalis, hodiè universè acceptum in omni Ecclesiâ illâ, nam intelligentia illarum Collectionum necessaria est Theologis, quia ex his facillè percipiunt, quo in honore semper fuerint Canones excerpti ex aliqua ex quatuor originibus suprâ relatis, ideòque quanti faciendâ sint monumenta hinc eruenda ad resolutionem dubiorum: quoad eas quæ everint mutationes in ratione eos colligendi, pura hæc sunt accidentia, quæ in nullâ re minuunt eorum auctoritatem, illarumque notitiâ multò magis Historicos quam Theologos spectat.

Idem adhuc est de Quarto & de Quinto Libro, nam Theologi Opus habent Corpore Juris, nam benemulta complectitur spectantia ad Mystra Religionis, Sacramenta, Gratiam, Actiones Humanas, Contractus, Peccata & alias materias Tractatum Theologiæ; Historia æque est illis necessaria, nec non & Chronologia & Geographia, quæ sunt hujus ambo oculi, Interpretationes Doctorum in Glossâ positæ, aut in eorum Commentariis contentæ ingrediuntur in eisdem Tractatibus.

Comparando illud quod Author exponit de Interpretibus Juris Canonici, cum iis quæ dicit in primo Libro Interpretum Scripturæ Sacræ, facillè percipitur eodem ipsum honore affici, quàm illam; nam sunt in Jure Canonico Commentaria in omne Jus, aut in præcipuas ejus partes, sunt in eo Glossæ, sunt & Corollaria, & Adjectiones Glossis. Factæ sunt Concordantiæ Canonum, sive ut reperiantur, sive ut conciliantur, ita ut in genere Interpretationum eadem sint adjumenta pro Jure Canonico, ac pro Scripturâ.

In omnibus locis in quibus Author loquitur de Originibus Juris Canonici, dat semper secundum ordinem Concilii, & tertium Summis Pontificibus, & hocce insinuat, arbitrari se aliqua esse, quæ sunt Papæ superiora, & si loquatur continenter de aliis quæ sunt ipsis inferiora, ideò agit ut non separet ea quæ spectant ad Concilia. *Gratianus* mentionem quoque fecit de Conciliis antequàm de Summis Pontificibus sermonem haberet, in eadem persuasione nescio an ante Schismata Papæ & eorum fautores cum Concilio Generali disputaverunt superioritatem in illos, & hæc circumstantia Jus ipsis vindicatum suspectum efficit.

Author inseruit in primo Libro nonnulla Capita de Versionibus Scripturæ, debuisset ponere similia in Tertio Libro, nam non parvi refert Lectoris, si intelligat versiones Canonum Scriptorum, Græcè, Latine Traductorum, nec non & Canonum Latine Compositorum, Græcè Interpretatorum. Quod dicit de Collectione *DYONISII PARVI*, & *MARTINI BRACHARENSIS*, quæ sunt Interpretationes Canonum Orientalium non sufficit, nam multi sunt Canones Græci posteriores his Autoribus, qui hodiè Latine scribuntur legunturque, & scitu necessarium esset à quo fuerint conversi. Collectio Conciliorum à *Patre LABBEO*, in quâ Canones Ecclesiæ Orientalis videntur semper Latine ut & Græcè exarati cum nominibus Interpretum aut Notis in Versionibus, adjuvare illum potuissent ad hæc Capita: sed cum istud auxilium non suffecisset, satis erat eruditus ut posset reperire alibi materiam necessariam, ejus eruditio potuisset videri quoad Canones Concilii *Sardicensis*, Codicis Ecclesiæ *Africanæ*, Concilii *Lateranensis* IV. & in benemultos alios, in quorum versione gravissimæ sunt difficultates.

Quod dicit sub finem Præfationis primi Libri, (*Consuetudines autem & Traditiones, cum per se scriptis mandata non sint, ex iisdem illis fontibus, nunc ferè nobis sunt hauriendæ*) omne Jus non scriptum nobis nunc ferè hauriendum esse in iisdem fontibus in quibus & Jus Canonicum scriptum quamvis ex

sua natura sit non scriptum, non potest esse verum, nisi supponendo quod omnes ferè Consuetudines hodiè scriptæ sint, & hoc suppositum factum non facillè probatur relativè ad novas Consuetudines, itaque illud restringendum est ad Veteres, quæ ad nos usque pervenerunt scripto, & quarum nonnullas Author recollegit *Cap. 4. n. 13.*

Quod legitur ibidem *n. 14.* Consuetudinem rationabilem non posse derogare Canonibus generatim acceptis, explicatione adhuc indiget: nam Consuetudo particularis potest derogare Legi generaliter acceptæ, & justa est derogatio, si recta sit ratio quæ postulet, ut non observetur in quibusdam locis, ut Lex sancita pro omnibus, potest in omni loco non accipi, idem in hoc dicendum est de derogatione, sicut & de receptione; itaque explanandus hic locus Canonum, quæ perficitur Jus Naturale & Divinum, in quo Consuetudo nihil valet Canones qui sunt merè Ecclesiastici, subsunt conditioni aliarum Legum Humanarum quæ possunt abrogari Consuetudine contraria, sicut & illa potest Legibus contrariis abrogari. Consuetudo differt à Lege tantum, in eo quod illa scripta sit, & Consuetudo in sua origine non sit, & sicut Lex posterior derogat Consuetudini anteriori, hæc derogat etiam Legi anteriori.

Initio Libri secundi in quo loquitur de Conciliis in generali, & in particulari de illis quorum mentio fit in Jure, debuisset aut afferre Textus ex illis excerptos, aut remittere ad secundas Tabulas illorum Conciliorum, quæ sunt in fine Corporis, ut quisque posset facillè intelligere an rectè propositum suum adimpleverit. Apparet conferendo Tabulam quam dat *p. 20. de Appendice Conciliorum* de quibus locutus est cum his Tabulis, quarum altera est pro Conciliis citatis in Decreto *Gratiani*, & altera pro Conciliis commemoratis in Collectionibus posterioribus, nulla esse Concilia in Corpore Juris quæ omiserit Author, excepto illo de quo sermo fit in *Cap. 9. de Hæret.* habito à *LUCIO III.* & aliquibus aliis infra allatis. Locutus est etiam de pluribus, sive Generalibus, sive Particularibus, quæ non referuntur in Corpore Juris; facillè hoc videtur collatione suæ Tabulæ cum duabus aliis. Testatur ipse *Cap. 7. n. 1.* in quo loquitur consulto de Conciliis Generalibus *Pisano*, *Constantiensi*, *Basileensi*, *Florentino*, de *Quinto Laterano*, & *Tridentino*, quorum nullam dicit mentionem in Jure fieri, quia celebrata sunt post Collectionem *Clementinarum* promulgatarum mandato *JOANNIS XXII.*; quæ ratio non convenit; cum in Corpore Juris sint duæ Collectiones huicque posteriores: Aptius dixisset, duo ultima Concilia posteriora esse his Collectionibus, cum ista sint Sæculi XV., illa verò Sæculi XVI. Tria priora non plenè approbata fuisse à Sancta Sede; Concilium *Florentinum* nullum Decretum sancivisse quod intraret in mentem illarum Collectionum limitatarum Decretalibus Summorum Pontificum, quæ erant extra Collectiones præcedentes, sive in illis sint prætermissa sive factæ sint post has Collectiones.

Cum loquatur *n. 12.* de forte Decretorum Concilii Tridentini ratione Gallia, & de eorum divisione, mentionem tantum facit de illis quæ sunt duplicis generis, quorum alia spectant ad fidem, & continentur in Canonibus qui anathemate feriunt, alia ad Disciplinam; & sunt in Sessionibus Ref. Itaque omittit Capita continentia explicationem Doctrinæ quorum pars constituta est in Canonibus, alia vero in iisdem Sessionibus Canonum sunt.

Cum mentionem faciat *Cap. 8.* de Conciliis spectatis tanquàm Universalibus, differit de tribus de quibus sermo non habetur in duabus Tabulis citatis, nempe 1. de *Claramontano* habito an. 1095, 2. de *Placentino* celebrato paulò ante, 3. de *Francofortiensi* anno 792. indicito. Nullum est Concilium Particulare posterius Sæculo XII. de quo mentio habeatur in Corpore Juris; illud infertur ex *Cap. 19.* hujus Libri & Tabularum suprâ citatarum; in Tabula ab

Autho

Authore data de Conciliis loquitur de Digestis & JUSTINIANI Institutionibus qui milla ratione ad ea pertinent, hæc parvi momenti est imprudentia, seu inadvertentia illius à quo illam fieri Author voluit.

Quod dixit, *ibid.* Cap. 2. n. 23. in genere mixtorum, sicut Beneficiorum, Decimarum &c. petitorum pertinere ad Judicem Ecclesiæ, & possessorium ad Sæcularem, in Regno non approbatur.

Totus Authoris Tractatus spectans ad Concilia videtur desumptus ex Authoribus qui de illis scripserunt; quem datus, ille colligitur ex Actis.

Cum loquitur Author *ibid.* Cap. 22. de Litteris Summorum Pontificum anterioribus SIRICIO, refert rationes pro & contra suppositionem earumdem Litterarum, & illam indecisam relinquit; asserit multa esse illarum Epistolarum Capita quæ certè in Gallia sunt accepta, quia inserta sunt in Capitularibus Nostrorum Regum: Hæc ratio non est certius argumentum, nam errore publico impelli potuerunt Nostri Reges has ut Litteras acciperent, & beneficia Capita ex iis eligerent, videtur autem quod cum notus sit error non debemus adhærere auctoritati quam ipsi tribuit: Si cui fundus adjudicetur sub falso Titulo qui creditur verus, Judicium revocatur aut abrogatur postquam falsitas probata est.

Cum Sermonem habet *ibid.* Cap. 43. de Summis Pontificibus, quorum Extravagantes injunctæ sunt Corpori Juris, debuisse advertere à multis Summis Pontificibus quosdam scriptas esse, de quibus jam locutus est, nempe ab URBANO IV. BONIFACIO VIII. CLEMENTE V. JOANNE XXII.

In hoc attribuit MARTINI V. Extravagantes quæ extant in hac Collectione sub nomine MARTINI IV. aut V.

Insinuat sub finem hujus Capitis Collectionem Extravagantium authorari à Summis Pontificibus, & dat intelligere ideo ipsum non loqui de Extravagantibus illorum Papatum sequentium, quorum Bullæ sunt in Bullario, quia nulla Collectio illarum Bullarum autoratur: Nulla autem est approbatio Collectionis Extravagantium, nisi accipiatur pro auctoritate assensus à Papa dati omnibus Collectionibus Corporis Juris, editione quam edendam curavit, sed hæc approbatio nihil est minùs quam authorisatio, aliter Collectio *Gratiani* authorata esset, cum sit una ex his Collectionibus.

In hoc Tractatu Papatum loquitur, tam de Antipapibus quam de Papis legitimis, sicut in Tractatu Conciliorum differunt de Conciliabilibus, sicut & de veris Conciliis, quamvis Concilia & Summi Pontifices citati in Corpore Juris nihil aliud sint quam Concilia legitima, & Papæ Canonice electi; si in his duobus punctis, ut & in nonnullis limites propositi sui prætereant, non illud agit sine consulto & explorato publico commodo, sic Author excusat similes Tractatus sui immoderationes, in Libro secundo ubi agit de Patribus & aliis Authoribus Ecclesiasticis sub finem hujus Tractatus Cap. 66.

Hactenus de Scriptoribus Ecclesiasticis actum, paulò etiam ultra propositum, eos enim memorare constitutum erat, ex quibus in Collectiones Canonum, aliquid conjectum fuisset: sed quorundam celebre nomen, & Opera ad Studioforum Juris Canonici utilitatem conducentia, ultra metas aliquantum excurrere suaserunt.

Debemus verisimiliter similibus rationibus quod dicit in primo Libro de aliquibus Scriptoribus Sacris, de quibus non fit mentio in Jure; tales sunt ESDRAS, NEHEMIAS, RUTH; potest etiam in hoc transivisse fines præscriptos, ut daret Tractatum completum de Scripturâ pro Theologorum commodo, propter quos etiam scripsit; hæc reflectiones extendendæ sunt ad Tertium Librum, in quo loquens de

Collectionibus Canonum Græcis & Latinis, loquitur de multis, quæ non citantur in Jure; tales sunt FERRANDI, CRESCONII, THEODORETI, aut JOANNIS ECOLASTICI, PHOTII, & aliæ Collectiones in quibus Leges comparantur cum Canonibus, idèò vocatæ Nomocanones.

Collectionibus de quibus Author loquitur, conjungi illam quæ est BEVEREGII, cujus Titulus inscribitur *Pandectæ Ecclesiæ Orientalis*, & quæ continet omnes præcedentes ejusdem Ecclesiæ, cum Commentariis ZONARÆ, ARISTENIS, BALSAMONIS, & cum illam reputarem tanquam Corpus Juris hujus Ecclesiæ, illam contuli cum Corpore Juris Ecclesiæ Latinæ aut Occidentalis: de eâ mentionem facere non potuit, quia Operi suo posterior est, aut parum nota ante ejus mortem.

Quartus Liber qui agit de Partibus Corporis Juris hodiè usitati, sive in Scholis, sive in Tribunalibus, illi est qui maxime accedit ad nostrum propositum, nihil est gravè quod non sit in nostris Prolegomenis, sed modo valdè diverso, sive quoad methodum, sive quoad fundum, præcipuè hoc videtur per comparisonem Collectionum Corporis Juris cum se ipsis & cum præcedentibus, sive Orientalibus, sive Occidentalibus.

Author, cum loquitur in Libro Quinto de Interpretibus Juris, multa dicit convenientia nostro proposito ponendi in Regulas Corporis Juris; ea colligenda sunt non interruptè antequam aliquid aliud observemus, hæc sunt præcipuè in *Capitulis* 1. 20. & 21.

Legitur in primo quod loquitur de diversi generis Operibus ad Interpretationem Juris exaratis, quædam nomen habere Summarium Decretalium, & consistere in Recollectione Regularum aut Axiomatum quæ continent cum suis Exceptionibus juxta seriem Titulorum, hæc enim habet: *Composita ab aliis summa Decretalium, quibus earum Axiomata seu Regula, atque Exceptiones certa methodo, ac servata Titulorum serie traduntur.* Idem ferè invenitur in nostro Opere, in eo recolligimus accuratè omnia Axiomata, Regulas, Sententias, Decisiones de quaque materia, cum suis Exceptionibus; eas Regulas ita ordinamus, ut generaliores semper antecedant quæ sunt minùs generales, cuique suas jungimus Exceptiones, ut continenter habeamus, quod in eo non comprehenditur cum eo quod in eo continetur. Servamus ordinem Titulorum quantum fieri potest, componentes Tractatus de unoquoque in quibus non solum ingrediuntur Textus qui reperiuntur hoc Titulo, sed etiam omnes alii qui sunt alibi, sub quocumque sint Titulo. Si occurrant difficultates quoad materiam Tituli, eas dilucidamus, sive extent in Textibus hoc Titulo contentis, sive sint sub aliis, unice attendentes, ut nihil relinquamus obscurum sine explicatione.

Caput 20. in quo Author promittit indicaturum se Axiomata Juris, & Collectiones quæ de iisdem factæ sunt, continet aliqua ex his Axiomatibus, & multas ex his Collectionibus, deinde istas exorsus, remittit ad ultimum Titulum tum Decretalium tum Sexti, inscriptum de Regulis Juris, qui non continent decimam partem Regularum quæ possunt depromi è Corpore Juris, ut non solum demonstrabit Collectio à nobis facta sub eodem Titulo, sed multò facilius ostendet quisque Tractatus, in quo colliguntur sæpè Regulæ Generales quæ illius materiam remotè aut proximè spectant, & ponuntur illæ in Capite, deinde transitur ad eas quæ materia propriae sunt. Postea cum dixerit BROCARDICORUM nomen dari Axiomatibus Juris, notat, illud provenire ex eo quod excerptantur è BURCHARDO Episcopo *Vormatiæ*, appellato per corruptionem BROCARDO; quod parum verisimile est, quia talia non sunt Axiomata in Collectione hujus Authoris, excepto quod in hac fiant Summaria quorundam Capitum, quæ sunt quasi sententiæ, sed paria sunt in YVONE

Carno-

Carnotensi, & in *Gratiano*: Hinc descendens ad privatos Collectores Regularum Juris citat Opus DAMASI Antiqui Doctoris in Jure Canonico, cujus Titulus inscribitur BROCHARDICA aut Regula Canonica ad numerum 135. examinata pro & contra ad exemplum Brocardicorum per ASONEM Collectorem, & adjicit hæc omnia edita fuisse *Basilee* an. 1564. His Operibus jungit Opus BARBOSA inscriptum, Principia & Loca Communes, seu Regula tam Decisionum quam Argumentorum utriusque Juris, ordine Alphabético digesta, 1623.: Illis adhuc jungit Conclusiones Præcticas Cardinalis TUSCHI, in quibus in eodem ordine explanat Axiomata aut Regulas Juris cum suis Exceptionibus & Limitationibus postea colligit aliqua ex his Axiomatibus: Primum est quod Pape, nec non & Prætores, sequantur in suis Constitutionibus mansuetudinem æquitatis, potius quam rigorem & subtilitatem stricti Juris.

Secundum, supplendum esse Jure Canonico quod deest Juri Civili; & per hoc, quod deficit in Jure Canonico.

Tertium, quod Jus Canonicum anteponendum sit Juri Civili, in eo quoad spectat salutem æternam, unde veniunt præcipua inter utrumque differentia.

Quartum, uniformitas necessaria in Fide, libertas in Disciplina. Alia colliguntur in nostra Collectione de Regulis Juris.

In *Cap. 21. n. 10.* in quo differitur de modo docendi & edicendi Jus *n. 10.* cum dixerit cum BOETIO nimum numerum Commentatorum esse Juris Canonici, nec non & Juris Civilis, sese invicem exscripsisse, & eum qui ultimum legit, cunctos evolvere, asserit illos, qui Juris studii periti sunt, debere satis habere, si legant unum ex Antiquis Interpretibus cum Glossa, & in Capite illorum collocat Cardinalem *Hofsiensem* in sua Summa, in qua redigit in certa Capita materiam cujusque Tituli, dando illis ordinem aptum, quod maxime accedit ad id quod facimus in nostro Opere, ut supra explicatum est, hæc est verissimiliter una è Summis de quibus locutus est *Cap. 1.* cui addenda est, illa que est RAIMUNDI PENNAFORTI in qua explanata videntur omnia crimina erga Deum, & erga Proximum de quibus mentio fit in Jure, reducendo omnia in Regulas & in Exceptiones è Corpore Juris depromptas; idem postea facit Ratione Ordinis, Penitentia, Matrimonii: Usus fiet hujus, sicut in explicatione peccatorum seu criminum per Canones, & in Tractatu de Sacramentis Ordinis, Penitentia, Matrimonii, quæ explicat, sicut & crimina per Jus Canonicum & juxta eandem methodum.

Sub finem *num. 11.* ejusdem Capituli, Author cum remiserit ad Opera FLORENTII ac Partis suorum in Cathedra Juris Antecessorum, de optimâ docendi, discendique Juris Canonici ratione, suadet ut evolvantur etiam Methodi Juris Civilis, à multis insignibus Jurisconsultis exarata, quorum præcipuos nominat, & dicit Opera typis mandata fuisse *Spiræ* an. 1598. sub titulo *Cynosura Juris*, quem BERNARDUS COPPIUS iis adjunxit uno anno post Appendicem, & Methodum quæ Juri Civili apta est, magnâ ex parte convenire Juri Canonico. Quæ enim Methodus in Jure Civili probatur, Juri Canonico magnâ ex parte conveniet.

In Catalogo quem dat de Interpretibus Juris Canonici ordine Sæculorum, incipiens à XIII. & finiens per XVII. omittit S. RAYMUNDUM DE PENNAFORT, qui dignus est, ut & alter, qui annumeretur inter Interpretes hujus Sæculi, nam in eo vixit modo illusterrimo, & in unoquoque Quatuor Librorum ex quibus componitur Summa, enucleat magnum numerum Titulorum, Primi, Tertii, Quarti & Quinti Decretalium Libri: Illud clarè perspicitur per Rubricas cujusque partis sui Operis, & aliundè viam aperit ad Canones Decreti qui, materia de qua agit, conveniunt.

Prætermittit adhuc in Sæculo XVI. famosum RUSEUM qui elucubravit Quatuor Tractatus amplissimos, & in unoquoque eorum enodat magnum numerum Textuum Juris excerptorum ex aliqua è Collectionibus quæ illud componunt: In Primo Sermonem habet de Privilegiis Regalibus cujus numerat, 59., & quamvis de illa rara mentio fiat in Jure, multos tamen in eadem asert & exponit Canones, qui ibi referuntur cum Sententiâ Clarorum Jurisconsultorum in illos Canones: In Secundo tractat de Mandatis Apostolicis: Dividitur in Quatuor Partes, & cum annotet omnes mutationes quas tulerunt, explicat præcipuos Textus qui de iis mentionem faciunt, eodem ordine quo Pragmatica, & Concordatum de iis agunt. Tertius spectat præstantias Dignitatis Archiepiscopalis, in quo cum locutus fuerit de origine hujus Dignitatis & Jurisdictionis suæ in Suffraganeos, & eorum Diocesanos, hujus Privilegia explanat sigillatim, & numerat 22. quæ ut constituat, citat in suâ justâ amplitudine, majorem partem textuum qui de eâ loquuntur. Inprimis diffunditur in causam Visitationis Dioceseon Suffraganeorum, & in Jus convocandi Concilia, in quo statuit, cum Præses Conciliorum negligit ea convocare, multò magis cum id facere recusat, membra posse sine ipso convocari, & annotat omnes modos quibus hoc fieri potest, citans ad hoc innumeros Textus cum Authoribus quorum sequitur Interpretationem, quem admodum agit tractando de aliis Privilegiis. Quartus inferuit ad explicandam materiam Commentarum sive Temporalium, sive Perpetuarum: In duas Partes dividitur, Prima impenditur in examinando, quid intelligatur per Commendam; in secundâ *Ruseus* decidit Quæstiones undecim quoad Commendas, & utraque Pars plena est Textibus qui loquuntur expressè de materiâ aut aliis similibus rebus.

Omittit quoque PROBUM COÆVUM RUSOI, qui illum citat sæpius, & mentionem facit de multis ejus Operibus Canonice quæ edita fuerunt, nempe de Devolutionibus, de Dispensationibus, de Pensionibus, de Mandatis Apostolicis, Scala Beneficialis, Defensorium Electionum, contra HELLIAM Archiepiscopum *Turonensem* & Cardinalem qui composuerat defensionem Concordati contra Pragmaticam; habemus adhuc ex illo Additiones Glossæ GUIMIERI, quibus patet Probum fuisse peritum Canonistam, adeoque immeritò omissum à DOUJATIO. PINSONIUS peritiâ Canonice melius instructus illum laudavit, & ac in suâ Præfatione in Pragmaticam mentionem facit de nonnullis hujus Authoris Operibus, quæ adhuc extant. In ipsâ etiam indicat loca in quibus RUSEUS illam citat: Idem *Doujatius*; omittit adhuc GUILLELMUM BENE-DICTI, qui edidit doctum Commentarium in *Cap. Raynutius de Testamento*, & benemultas Quæstiones in eo enodavit de Materiis Ecclesiasticis: Hoc Opus editum est *Lugduni* anno 1652.

Inter Opera, de quibus in hoc Catalogo mentio fit, & alia omnia quæ in eo referuntur, annotandum est primo illa, quæ inscribuntur Repertorium Juris, esse prima exemplaria Indicium seu Tabularum verborum & rerum quæ reperiuntur in fine Corporis Juris. DURANDUS primus fecit unum ex his Indicibus; illum imitati sunt ANTONIUS à BUTRIO, qui duos exaravit, alterum quoad Jus Civile, alterum quoad Jus Canonicum, DOMINIUS DE S. GEMINIENO, qui præter suos Commentarios in secundum & Tertium Libram Decretalium, & sua Consilia, dedit adhuc Indicem.

PANORMITANUS videtur esse ex hoc numero per suum Thesaurum decimum Juris. Eo in numero collocandi sunt multò magis primi qui fecerunt Tabulas Decreti aut Decretalium, talis est JOANNES, qui unam fecit de utroque; talis adhuc est CALDERINUS qui unam exaravit de Decretalibus:

hic

hic videtur primus fecisse Tabulam Alphabeticam omnium Scripturæ locorum citatorum in Decreto, & in Decretalibus; edita est à *Petro Droch* an. 1481. JOANNES DE DEO composuit adhuc Tabulam Canonum conformium, quæ proximè accedit ad Concordantium *Bolognini*, quæ est in fine Collectionis GREGORII IX. & est anni 1472. JOANNES DE DEO antiquior est, nam vixit Sæculo XIV. sicut & CALDERINUS, antecessit JOANNEM ANDREÆ mortuum an. 1348. & CALDERINUS qui venit postea, defunctus est an. 1350. 1360.

Joannes Andrea accusatur à Canonistis posterioribus quod sit plagiarius, sive quia exscripsit eos qui illi antecesserunt, sive quia sibi arrogaverit opera aliena, qualis est Tractatus de Sponsalibus & Matrimonio scriptus ab ANGUSTOLA; talis dicitur Commentarius in parvas Collectiones quem fecit STEPHANUS PROVINCIALIS Professor Montis-pessulani, sed hoc ultimum exemplum non est verisimile, nam hic Provincialis scripsit in Sæculo XV. & *Joannes Andrea* fato functus est, ut vidimus in medio Sæculi XIV. DOUJATIUS qui refert hoc exemplum post ZABARELLUM non attendit ad hoc Anacronisma *Zabarelli*: Quoad Opera quæ *Joannes Andrea* accusatur exscripsisse ex aliis, *Doujatius* præcipuè mentionem facit de *Consiliis OLDRATI* quæ inseruit iisdem verbis, in suis Additionibus speculo Juris à DURANDO elucubrato.

Doujatius ascribit adhuc ibidem *Durandum* in numerum Plagiatorum, quia exscripsit Opus FASOLI, & multorum aliorum in suo speculo. FALINUS accusat etiam BARBATIAM de similibus Latrociniiis. Celeberrimi Canonistæ feceruntur alii ab aliis titulis magnificis aut aliis rebus notabilibus. INNOCENTIUS IV. appellatur Pater & organum veritatis; nominatur Cardinalis HOSTIÆ, Monarcha utriusque; ANCHARANUS vocatus est Speculum & anchora Juris; *Joannes Andrea* appellatus est summâ cum laude lumen mundi à Papa ad quem missus est; JOANNES Monachus Cisterciensis citatur nomine Cardinalis LE MOÏNE; Commentarii sui titulo decorantur *Glosse Aureæ*; ZABARELLA solo nomine Cardinalis, ut GUIDO DE BAYLO nomine Archidiaconi, & HENRICUS BOITH nomine *Henrici*, & *Joannes Antonius* à *Sancto Georgio* nomine Præpositi.

Cardinalis HOSTIÆ affirmat suam Summam Juris, per quam aditus est ad totum Jus sub ordine Titulorum Decretalium, cum fuerit incensa denuò scripsisse. Idem dicitur de JOANNE DIMOLA, qui amissis suis omnibus scriptis Bibliothecæ incendii magnam partem eorum renovavit.

Occasione Operum quibus titulus est Paratitla Juris Canonici, de quibus mentio fit multis in locis hujus Catalogi, videtur operæ pretium, observare primum ex his operibus esse editum sub finem Sæculi XVI.; exaratum est ab ANASTASIO GERMONIO perito Jurisconsulto, & limitatum ad solam Collectionem GREGORII IX. Pancirolo refert *Cujacium*, viso illo Opere, tam fuisse contentum, ut hinc avocatus fuerit à consilio Paratitla in Jus Canonicum scribendi, sicut ediderat in Jus Civile; si verum sit hoc factum, oportet ut hoc opus GERMONII typis mandatum fuerit ante an. 1590. in quo *Cujacius* obiit diem supremum, locus autem est credendi Editionem ejusdem Operis exaratum fuisse ante hunc annum; nam *Avantius* Venetus, qui typis excudendum curavit Venetiis an. 1591. & Tractatum de Immunitatibus, à *Germonio* elucubratum supponit Paratitla hujus Authoris, jam valdè nota esse cum eadem citat tanquam testimonium certum & publicum scientiæ & elegantie *Germonii*. Vide Motionem *Avantii* quæ est post Epistolam Dedicatorem, quod de iis cito, est versus finem: His paulò post accesserunt Pa-

ratitla NICOLAI TUBOTI, quæ edita sunt an. 1603. hoc opus amplius est quovis alio ex hoc genere, quia est Breviarium totius Juris Canonici, juxta seriem distinctionum & Quæstionum Decreti, & Titulos Decretalium, & Sexti Clementinarum & Extravagantium. ALEXANDER CHASSANEUS aliqua postea scripsit in quinque Libros GREGORII IX. & ea edenda curavit an. 1612. exaratum est an. 1640. opus ejusdem Tituli, ab ANDREA DE VAUX, multoties typis impressum. Author verbo Paratitla, hæc jungit, sive summaria & methodica enarratio Decretalium D. GREGORII IX. Ultima Paratitla Decretalium GREGORII IX. de quibus sermo habetur in Catalogo *Doujatii*, & *Langletii* sunt excerpta à CIRONE, Professore in Univeritate Tholosana, & Canonico Cancellario Ecclesiæ Metropolitanæ; typis mandata sunt an. 1645. *Tolosa*, quorum nulla alia est Editio juxta Catalogum *Langletii*, in quo nulla alia inferitur, quamvis soleat annotare præcipuas Operum Editiones, & indicare postea accuratiores; si qua fides illi sit, hoc opus parum legitur quamvis mereatur evolvi, cum bonus per ipsum sit aditus ad Jus Canonicum, & hæc est longè major utilitas, quæ possit percipi ex hoc Operum genere. CANISIUS in Præfatione suæ Summæ Juris Canonici versus finem, insinuat summam posse adscribi in numerum Paratitlorum, nam suam comparans cum summâ Cardinalis, dicit, illam nihil aliud esse quam Paratitla in Decretales GREGORII IX. suam verò complecti omne Jus antiquum, inclusum in Corpore Juris, & Jus Novum in Concilio Tridentino contentum. Si Summæ Juris Canonici, sunt Paratitla, GOTTFREDUS DE TRANI debet haberi primus Author Paratitlorum, nam primus Breviarium Juris dedit juxta ordinem Decretalium, & sub Titulo Summæ: Primus est Interpretum qui recensentur à *Doujatio* in Catalogo suo. Præter hæc Paratitla de quibus jam locutum est, sunt adhuc duo alia Opera ejusdem generis, unum est antiquius quam illa quæ supra allata sunt, nempe Paratitla ANTONII DE MOUCHI, Doctoris Sorbonici, digesta cum suis Notis in Editione Corporis an. 1561. *Lutetia Parisiorum*, & in Editione *Antverpiæ* an. 1573. valdè verisimile est illa spectare ad omne Corpus Juris, quemadmodum & Notas.

Alterum est recentissimum hujus generis, & solum pertinet ad septimum Decretalium, cum quo *Lugduni* editum est an. 1661. & 1672. cum Notis MARTIANI, Autoris hujus Compilationis, & illorum Paratitlorum.

Opus AMBROSII LE GAUFFRE, typis excusum an. 1643. in aliqua re proximè accedit ad Paratitla, quia est Summarium Decretalium per Titulos, sicut Paratitla sunt; sed multum abest ut sit ex hoc genere, nam Titulus docet, elucubratum illud fuisse ad observandas mutationes quæ evenerunt in utroque Jure, illud patet his verbis, Methodica utriusque Juris & mutationum distinctio.

CIRO loquens in suâ Præfatione de illis qui scripserunt Paratitla, mentionem expressam facit de omnibus Authoribus supra nominatis, & cum intendat persuadere illorum Operibus non debere deterreri à componendo uno ejusdem generis asserit, 1. GERMONII Opus parvi æstimatum fuisse à viris intelligentibus, quod non convenit cum facto relato à PANCIROLO Authore Coætaneo, nempe *Cujacium*, cum evoluisset ipsum, dereliquisse propositum componendi Paratitla Juris Canonici; 2. *Frerôt* omisisse ferè ea omnia quæ dicenda erant, *Chassanum* adhuc esse breviorum, & ANDRÆAM DE VAUX solam adhæsisse Praxi. His Authoribus jungit JOANNEM A COSTA, qui cum incepisset simile opus sub finem vitæ suæ, & videret se non posse illud perficere impulit CIRONEM, ut in eo operam poneret. Si de hoc CIRONIS Opere judicemus per eventum locus est creden-

di illud nihil sapuisse, saltem in comparatione Paratitlorum ANDRÆ DE VAUX; nam immoratus est in prima Editione, & parum evolvitur, ut refert LANCELOTUS, sunt autem hujus saltem novem Editiones ut *Langletius* idem ait, qui locum singularum annotat; dico *saltem*, nam *Bibliotheca Belgica* mentionem facit de duabus Editionibus antiquioribus, altera anni 1630. altera an. 1632. hæc differentia eventuum videtur oriri ex eo quod in Paratitlis ANDRÆ DE VAUX sit plus methodi, lucis, concinnitatis Praxis & Juris Novi, quam in aliis; desumpta autem hinc commoda provenire videntur ex eo quod Paratitla ANDRÆ DE VAUX fuerant initio quasi Institutiones divisa, quemadmodum & LANCELOTI, & exarata ad Imitationem

Institutionum JUSTINIANI, & postea in Paratitla conversa, ut Tituli Juris magis familiares redderentur candidatis. Author hoc expressè dicit in Monitione ad Lectorem, at in Institutionibus servatur ordo materiarum, & non advertitur Titulorum seriei, in Paratitlis vero ordini Titulorum Lector adheret subjectus, in qua materia non sunt semper in suo naturali ordine, sicut nec in Titulis, ut probatum est in proposito hujus Operis, quod est Corpus Juris in Regulis constitutum, quo commode Institutiones anteponenda videntur Paratitlis, quamvis ista sint in uno sensu Institutiones, quia comprehendunt Elementa Juris, Definitiones, Divisiones, Subdivisiones, Causas, Effectus, & Proprietates.

FINIS PARTIS PRIORIS TOMI PRIMI

EXPOSITIO